

Universitets- och vetenskapspolitiska valmålsättningar: Forskning skapar framtiden

Universitets- och forskningssektorn har tre huvudproblem:

1. Otillräcklig offentlig finansiering, forskningsfinansieringens problem och negativa trend.
 2. Möjligheterna till deltagande och inflytande i universitetssamfundet har försvagats.
 3. Uppskattningen för forskning och utbildning på högsta nivå syns inte i det politiska beslutsfattandet.
-

I Ny fart på finansieringens tillväxt

- Det måste bli stopp på nedskärningen av universitetsindexet.
- Universitetens autonomi måste stärkas genom att ändra på universitetens finansieringsmodell.
- Andelen förutsägbar och långvarig finansiering av universiteten i den totala finansieringen måste ökas.
- Den konkurrensutsatta andelen av den offentliga finansieringen får inte längre ökas.
- Forsknings-, utvecklings- och innovationsfinansieringen (FoUI) skall höjas till minst 4 procent av BNP.

Ny fart på finansieringens tillväxt

I samband med universitetsreformen blev universitetsindexet en del av universitetslagen för att säkerställa universitets kostnadsutveckling även i ekonomiskt svåra tider. Indexet har kontinuerligt antingen halverats eller helt lagts på is under det här årtiondet. Nu har det lagts på is fram till år 2020. På grund av att indexet lagts på is kommer universiteten att bli utan nästan 40 miljoner euro år 2018.

Bakgrundsrapporten från rådet för utvärderingen av den ekonomiska politiken, som behandlar universitetsfinansiering, visar att den reella grundfinansieringen av universiteten inte ens är på 2002 års nivå. Enligt samma rapport är nedskärningen av universitetsresurser ett sällsynt fenomen internationellt sett. Under lågkonjunkturen har andra europeiska länder varit särskilt noggranna med att bevara nivån

på forskningsfinansieringen och därmed investera i framtiden. I Finland har även hårda ekonomiska nedskärningar inriktats på forskningsinstitut.

Den finländska forskningsfinansieringen handlar nuförtiden mycket om konkurrens och består av många splittrade källor. Denna dåliga kvalitet på forskningsfinansieringen gör det svårt att genomföra forskning, minskar mängden grundforskning samt försvagar universitetssektorns och Finlands konkurrenskraft. Endast cirka 10 procent av de sökande i Finlands Akademis finansieringsansökningar kan få finansiering. Stiftelsers betydelse som finansierare av fri forskning har ökat.

Undervisnings- och kulturministeriets (UKM) finansiering av Finlands universitet är av samma storleksklass som Stanford Universitys eller Massachusetts Institute of Technologys (MIT) budgetar. Oxfords universitets budget ligger bara lite under den gemensamma statsfinansieringen av alla finländska universitet.

European University Association (EUA Public Funding Observatory 2017) klassificerar Finlands universitetssektor till kategorin “declining system under pressure”. Denna kategori innefattar typiskt länder i Mellaneuropa och Sydeuropa.

Forskare vet bäst vad som undersöks – mängden politisk bedömning och inflytande i styrningen av forskning bör inte ökas. Transparensen i strategisk finansiering behöver förbättras.

Enligt visionen för högskoleutbildningen och forskningen år 2030 kommer finansieringsmodellen för universitet att ändras för nästa finansieringsperiod. Hittills har finansieringsmodellen reformerats bitvis genom att överföra procentandelar från en finansiell korg till en annan. Förenkling av finansieringsmodellen är nödvändig – den är nu alltför fragmenterad. Samtidigt bör universitetens autonomi stärkas. Utvärderingskriterierna för finansieringen kunde vara en helhet därifrån universitetet själv kunde plocka de kriterier som passar. Nu identifierar modellen inte skillnaderna mellan universiteten och inte heller deras strategiska insatsområden.

I visionen för högskoleutbildningen och forskningen år 2030 samt i Forsknings- och innovationsrådets visions- och vägkarta är målet att höja Finlands forsknings-, utvecklings- och innovationsfinansiering (FoUI) till 4 procent av BNP före år 2030. Detta är ett mycket utmanande mål, eftersom andelen nu (2017) är 2,7 procent. För att nå målet krävs en tydlig ökning av både offentlig och privat FoUI-finansiering.

Utarbetandet av Europeiska unionens följande ramprogram för forskning och innovation, FP9, pågår som bäst. Finansieringen av programmet är också av stor betydelse för finländska universitet och forskningsinstitut. Finansieringen av ramprogrammet borde fördubblas till 160 miljarder euro. Detta har föreslagits av bland annat Finlands universitetsrektorers råd UNIFI och EUA.

Finland är EU:s ordförandeland från juli till december 2019. Förberedelser för ordförandeskapet i den s.k. trojkan ger Finland ett unikt tillfälle att påverka finansiella ramdiskussioner i centrum för beslutsfattandet. Finland måste göra en stark insats för att prioritera forsknings- och utbildningsfinansiering i EU:s finansiella ram.

Taket på 250 000 för skatteavdragsrätten för samfunds och företags donationer måste höjas till 1 miljon euro. Detta skulle uppmuntra donationer till universitet och forskningsinstitut.

II Vi är universitetet – universitetssamfundet ger resultatet, vi måste hålla fast vid våra experter

- Arbetsförhållandena på universiteten måste förbättras genom att öka andelen fasta anställningsförhållanden och minska antalet snuttarbeten.
- Förutsättningarna för forskningsarbetet måste säkras – forskningsperiodsystemen måste fås i skick med långsiktig finansiering.
- Möjligheterna till deltagande och inflytande i samfundet måste ökas genom att universitetslagen ändras.
- Värdersättande av kompetens måste återställas - alltför många utbildade forskare har lämnat landet.
- Det är nödvändigt att förenkla sökandet av inhemsk och europeisk forskningsfinansiering och trygga tillräckligt administrativt stöd till ansökningsprocessen.
- Forskarnas upphovsrätt bör säkras.

Vi är universitetet – universitetssamfundet ger resultatet

Sjuttio procent av universitetens undervisnings- och forskningspersonal har en visstidsanställning. Detta är en alldeles för stor andel, även om man inte räknar med avhandlingsforskare. Vid universiteten utförs arbetsuppgifter som anses vara bestående i anställningsförhållanden som är tidsbestämda. Olagliga kedjeanställningar är vanliga. Det finns skäl för att precisera arbetsavtalslagen.

Forskarens karriärstig är väldigt splittrad. För att hålla universitetsarbetet lockande måste karriären få mer förutsägbarhet. Karriärsystemen har inte egentligen ökat detta. Forskning är ett långsiktigt arbete som kräver kontinuitet. De splittrade ansökningarna om finansiering tar tid av det egentliga forskningsarbetet och försämrar nivån på forskningen. Ansökan om både inhemsk och europeisk forskningsfinansiering bör förenklas och sökande bör erbjudas stöd.

Två utvärderingar har gjorts om universitetslagsreformen (2012 och 2016). Båda utvärderingarna visar att personalens möjligheter till medverkan och inflytande har försvagats. Universitetslagen måste ändras genom att bland annat stärka kollegiets och konsistoriets ställningar. Verkligt lyssnande till universitetets personal behövs för att ytterligare främja gemenskapen.

I förberedelserna för det nya universitet i Tammerfors har det visat sig att universitetslagen och instruktionerna ger rum för tolkning. I universitetslagen måste en tydlig markering göras för var sådana oenigheter löses. Man bör komma ihåg universitetens autonoma status som är skriven i grundlagen. Brott mot lagen bör följas av sanktioner.

De bedömningar som har gjorts gällande universitetslagen visar också tydligt att personalens ork sätts på prov. Den drastiska minskningen av grundfinansieringen har medfört att antalet undervisnings- och forskningspersonal på universiteten har minskat med fler än tusen personer sedan år 2010. Mellan oktober 2013 och september 2017 har antalet anställda inom universitetets lönesystem minskat med 9,4 %. Andelen undervisnings- och forskningspersonal har minskat med 4,2 % under samma period och andelen övriga anställda med till och med 17,2 %. Arbetsbördan för de återstående anställda har vuxit orimligt.

Undervisnings- och forskningspersonalen har allt mindre tid att forska. Därför är forskningsperioderna, som är fria från administrativt arbete och undervisning, en förutsättning för forskning av hög kvalitet. Forskningsperiodssystemet används fortfarande av mycket få finska universitet.

Experterna försvinner från Finland till de länder där det finns bättre förutsättningar att forska. Kompetensutbytesbalansen har försämrats från år till år, särskilt när det gäller antalet forskare med doktorsexamen. Mellan 2011 och 2016 lämnade 2 151 doktorsutbildade landet och hit kom 1 175 stycken. År 2016 lämnade 221 fler doktorsutbildade Finland än år 2011. Många säger sig ha lämnat Finland på grund av att någon annanstans finns en mer vetenskapspositiv atmosfär.

Forskarnas upphovsrätt i sitt arbete måste bevaras i nuvarande form. Universiteten har utvecklat flera olika kontraktsmodeller om upphovsrätt. Universitetet kan inte bestämma var forskaren publicerar – det här är principen om vetenskapsfrihet och forskarens grundläggande rättigheter. Forskarledning garanterar vetenskapens kvalitet.

Den övre gränsen för skattefritt stipendium bör höjas från 20 416 euro (2018) till 30 000 euro.

III Det levande sambandet mellan forskning, utbildning och det omgivande samhället som Finlands styrka

- Finlands styrka är det högkvalitativa sambandet mellan utbildning och forskning. För att stärka detta bör en nationell kompetensstrategi utvecklas.
- Målet med 50 % högskoleutbildade bör genomföras genom att samtidigt bibehålla utbildningens höga kvalitet och allokerar resurserna fullt ut.
- Universitet och yrkeshögskolor bör utvecklas på grundval av aktuell lagstiftning. Vetenskaplig forskning och forskarutbildning hör till universiteten.
- Att skapa en vetenskapspositiv atmosfär är hela utbildningssystemets och samhällets uppgift.

Det levande sambandet mellan forskning, utbildning och det omgivande samhället som Finlands styrka

En nationell kompetensstrategi behövs för att skapa en övergripande bild av situationen och att fastställa målen för hela utbildningssystemet. Arbetet ska ske parlamentariskt och i omfattande samverkan med intressentgrupper.

Sambandet mellan forskning och undervisning bör bevaras på alla universitet. I stället för den strukturella utvecklingen av universitetssektorn är det värt att fokusera på att korrigera finansieringsproblemen och lämna strukturella problem att skötas inom ramen av universitetens autonomi.

Finlands universitet är inte för små. Av de 10 bästa universiteten i världen har alla ett mindre antal studerande än Helsingfors universitet. Stordriftsfördelen fungerar inte på toppuniversitetet.

Nivån på undervisning och forskning stiger när universitetet konkurrerar om de mest begåvade forskarna, lärarna och studerandena, och de söker sig till de universitet där de har de bästa verksamhetsförutsättningarna.

Visionen för högskoleutbildningen och forskningen år 2030 är att öka andelen högt utbildade till hälften av åldersgruppen. Tillräckliga resurser behövs för att uppnå detta mål. Man kan inte ta in flera studerande till högskolorna om man inte erbjuder fler studieplatser än för tillfället. För att öka utexamineringen i högskolorna har man redan gjort stora ansträngningar, och ytterligare effektivisering av utexamineringen kräver avsevärda investeringar i undervisningsresurserna. Naturligtvis kan antalet examina ökas genom mindre undervisning och genom att producera ännu kortare examina. Detta skulle sänka utbildningsnivån och vara ett motsatt värderingsalternativ än tidigare i finsk utbildningspolitik.

Finlands högskolesystem bör fortsättningsvis utvecklas utgående från dualmodellen. Detta understöds också av folket inom partierna. Universitetet och yrkeshögskolorna har vardera sina egna styrkeområden. Någon gemensam högskolelag behövs inte. Universitetens och yrkeshögskolornas olika mål för examina måste bibehållas. Undervisningssamarbetet har redan främjats på många sätt och dess konsekvenser måste evalueras innan ändringar i lagstiftningen görs.

Vetenskapliga och konstnärliga forskarutbildningar hör till universitet, likaså professorstitlarna.

Företagens entusiasm för rekrytering av doktorer har lyckligtvis varit på uppgång nyligen, men doktorernas kunskapspotential borde utnyttjas ännu bättre.

Främjandet av livslångt lärande ingår i universitetslagen. Universitetet spelar redan nu en viktig roll för att främja kontinuerlig inläring. Om denna uppgift ska stärkas ytterligare, måste tillräckliga resurser

säkras. Vid utvecklingen av vuxenutbildningen bör fokus igen ligga på efterfrågan snarare än på utbudet och på att säkra möjligheter för individer.

Högskolornas företagssamarbete i Finland är redan världens mest omfattande (Sivistystyönantajats utredning om samarbete mellan högskolor och det övriga arbetslivet, 2016). Världen tar modell efter Finland för mångsidigt samarbete mellan universitet och företag.

Beslutsfattandet måste bygga än mer på forskningsbaserad information. Forskarna deltar i samhällsdebatten på flera olika sätt. Det vore skäl att forskare även belönas för detta.

Det är mycket oroande att många forskare som studerar samhälleligt "känsliga" ämnen har blivit utsatta för hatretorik. Enligt rapporter från Delegationen för informationsspridning påverkar detta forskarnas aktivitet att delta i en diskussion om sådana ämnen. Universiteten och politikerna måste starkare än nu fördöma hatretoriken som riktas mot forskare.

Enligt Vetenskapsbarometern förhåller sig finländarna mycket positiva till vetenskap och forskningsinformation. Samma förhållningssätt bör synas mer tydligt också i politiskt beslutsfattande.

Slutresultatet:

- Finlands ställning som ett kunskaps- och kompetensbaserat land stärks.
- Personal producerar ännu bättre resultat på välmående universitet.
- Det finländska samhället är internationellt erkänt för sitt beslutsfattande som bygger på forskningsbaserad information.